

Buxoro tuman Axborot-kutubxona markazi

Axborot-bibliografiya xizmati

9-Aprel yirik davlat arbobi, buyuk sarkarda kuchli

markazlashgan davlat asoschisi

Amir Temur (1336-1405) tavalludining

689 yilligiga

bag'ishlab

“Buyuk sohibqiron izidan”

mavzusida

USLUBIY QO'LLANMA

2026 yil

Biz kim mulki Turon

Amiri Turkistonmiz

Biz millatlarning eng qadimiy va eng ulug'I

Turkning bosh bo'g'nimiz

Amir Temur

Amir Temur tавvalludi

Amir Temur, Temurbek, to'liq aytsak, Amir Temur ibn Amir Tarag'ay milodiy 1336 yil 9 aprel kuni Kesh (hozirgi Shahrisabz) yaqinidagi xushmanzara ko'hna Xo'ja Ilg'or qishlog'ida tug'iladi. Otasi – Amir Tarag'ay, Tarag'aybek (tug'ulgan yili noma'lum - 1360) barlos qabilasining nufuzli oqsoqoli edi. O'zbek xalqi tarkibida to'qson ikki urug' borligini bilamiz. Barlos ana shu "To'qson ikki"ning biridir. Air Tarag'ay Turkistonning o'sha paytidagi hukmdori Amir Qozon oldida ishonch qozongan hurmati bor beklardan hisoblanar, Chig'atoy ulusi beklari qurultoylariga qatnashib turardi. Harbiy ishlarga mayli yo'q, taqvodor musulmon, vaqtini darveshlar bilan o'tkazardi. Sharofiddin Ali Yazdiyning yozishicha, "Tarag'aybyek ulamo va mutaqqiylarga mushfiq va mehribon erdi va bularning majlisiga borur erdi..."

Onasi – Tegin Xotun, Takina begim, Takina Mohbegim (taxm. 1318, Buxoro –1353, Shahrisabz) Buxoro ulamolari peshvosi Mavlono sadr asharia, ya'ni shariat qonunlarini sharhlovchi alloma

Ubaydulloh al-Buxoriyning qizidir. Milodiy 1334 yil 16 yoshda Tarag'aybekka uzatildi. Oradan ikki yil o'tgach, Temurbyek tavallud topdi. Onasi va otasi Shahrisabzda dafn etilgan. Amir Temur onasi otirasiga balandligi yetmish bir metr keladigan dunyoga mashhur Oqsaroy yodgorligini bunyod ettirdi. Rivoyatlarga qaraganda kunlardan bir kun Sohibqironning sakkizinchi bobosi Qochuvli bahodir tush ko'ribdi, tushida uning qo'ynidan bir yulduz uchib chiqib jamol ko'rgizibdi va shu zahotiyog so'nibdi, bari sonaberibdi. Bu hol yetti marta takrorlanibdi. Biroq sakkizinchi martasida katta porloq yuluz otilib chiqibdi-yu butun dunyoni yoritib yuboribdi! Mana shu Amir Temurni yulduzi deb taxmin qilinadi. Undan yana bir necha kichik yulduzlar paydo bo'libdi, katta porloq yulduz marg'ib 'bosh qo'yib so'ngadan keyin, kichik yulduzlar porlashda davom ettiribdilar...

Amir Temurning bolaligi

Bolaligidanoq tabiatan og'ir-bosiq, zehni o'tkir, shoshilmay fikrlaydigan

Temurbek dastavval maktabda saboq oldi, savodini chiqardi, ustozlar nazoratida

kamon dastasini ushlash, o'q uzish, nayza tutish, otlarni saralay olish, shikorlar

uyushtirish, chavandozlik va qilichbozlik qilish sirlarini yaxshilab o'rgandi. Sharafiddin Ali Yazdiyning yozishicha Temurbek o'n ikki yoshida tengqurlari bilan

“poshsho-vazir” o'ynashar ekan. Temurbyek podsho bo'lar, qolganlarning har biriga bir “mansab” berilar qamishdan yasalgan “gunohkor” odamni jazolab, “yurt”

boshqarar ekanlar. O'n ikki yoshligidayoq yurt boshqarish havosini olishga intilish

kuchli bo'lgan, niyatni katta qilgan. Kichikligidanoq Qur'oni karimni yod lganligini aytishadi, Qur'on o'qishda uning ovozi qorilarniki kabi salobatli va yoqimli o'lgan.

1360 – 1370 yillarda Turkistondagi vaziyat

Milodiy 1358 yilda Turkiston (Movarounnahr) hukmdori Amir Qozog'on o'ldirilgandan keyin boshboshdoqlik avj olib ketdi. Tarixchi Xondamirning xabar berishicha, mamlakat parchalanib o'nga yaqin bekliklarga bo'linib ketgan, hukmdorlar o'zaro nizolar, janglar bilan ovora, birlashishni o'ylamasdilar. Shu

sababdan Mo'g'iliston xoni Tug'luq Temurxon 1360 – 1361 yagona hokimi yo'q

yurtimizga bosqin uyushtirganda unga bas keladigan kuch topilmadi. Amir Temur ana shunday vaziyatda tarix maydoniga kirib keldi. Xudo kelajakda ulug' saltanat barpo qilishni uning ko'ngligiga jo etgan edi. Buning uchun mamlakatni irlashtirish lozim bo'lardi. U o'zboshimcha amirlar boshini bir joyga qovushtira oldi. Og'ir kurashlardan keyin milodiy 1370 yilda Amir Temur davlat boshiga keldi. Turkiston tarixida 1370 yil 9- apreldan boshlab mutlaqo yangi sahifalar boshlandi.

Mustaqil Turon davlatiga asos solinishi

Sohibqiron Amir Temur Qashqir, Yettisuv, Turkiston va Xorazmning bir qismidan iborat. Chig'atoy ulusining vorisi sifatida maydonga chiqdi va ulus yerlariga to'liq egalik qilishni o'zining qonuniy huquqi deb hisobladi. O'sha paytdagi taomilga ko'ra, davlatga Chingizxon asos solgan, shuning uchun faqat uning avlodidan bo'lganlarga xon atalishiga loyiq ko'rildi. Amir Temur davlat boshiga kelishdan oldin chingiziy Suyurg'amtishxonni nomigagina xon qilib ko'tardi, soxta obro'lar ketidan quvishga ehtiyoji bo'lmagan Sohibqiron o'zini xon dy'keb atamadi, chunki u xon avlodidan emas, 1391 yilda To'xtamishxon bilan jangga borayotib, Dashti Qipchoqda ulkan toshga xotira satrlarini o'ydirib yozdirdi, o'zini "Turon sultoni" deb atadi. Birinchi qadamlar parchalanib ketgan yurti – Turon mamlakatini birlashtirishdan boshlandi. Bu ishni amalga oshirish uchun Jeta (boshqa nomi Mug'iliston)ga besh marta, Xorazmga besh marta yurish qilishga to'g'ri k'eldi. Parokanda mustamlaka yurtimiz yaxlitlik maqomiga ega bo'lib, ozodlikka erishdi. Bu tariximizdagi diqqatga sazovor ulkan voqealardan biridir. O'ttiz besh yil (1370 - 1405) hukm surgan Sohibqiron Amir Temur Markaziy Osiyo hududlarini yagona markazlashgan davlatga birlashtirdi, Hind va Gangadan to orol dengizigacha, Tyan-shandan to Bosforgacha ulkan imperiya barpo etdi. Amir Temur, eng avvalo, mustaqil ulkan Turon davlatini tuzgan vatanparvar, buyuk davlat arbobidir, Vatanimizni mo'g'ul bosqinchilaridan ozod etgan xalq qahramonidir. Birinchi Prezidentimiz Islom Karimovning: "Amir Temurni anglash – o'zligimizni anglash demakdir" degan so'zlari zamirida ana shunday teran ma'no mujassamdir.

"Sohibqiron" so'zining ma'nosi

Sohibqiron so'zining arabcha saodatli, zafarli, g'olib ma'nolari bor. Ilmi nujum(astrologiya)da va afsonalarda Zuhra (Veneyra) – do'stlik va mehru muhabbat tug'yonlarini in'om aylaguvchi, Mushtariy(Yupityer) – omadu iqbol, muzaffariyat shodiyonalar sayyorasi deb ta'riflanadi. Shu ikki sayyoraning bir burjda uchrashgan vaqti saodatli lahzalardur, uni qiron deyдилar, shunday vaqtda tug'ilgan bola o'sha qiron sohibi hisoblanadi. Bunday bolaning baxtli, ulug' martabalar egasi bo'lishi oldindan bashorat etiladi. Sharq mamlakatlarida falak iqtidor hukmdorlarga beriladigan sharaflı unvon. Amir Temur ham shu unvonga musharraf bo'lgan. Uch yillik, besh yillik, yetti yillik yurishlar va ularning sabablari

Amir Temur urushning aytgani- aytgan, degani- degan qattol bir zamonda

yashadi, qlichu nayzaga suyanan bu zamonning hech kimga o'ysunmaydigan o'z qonunlari bor edi. Ularga rioya qilmaslik yoki chetlab o'tishlik mumkun emasdi. Shuni ta'kidlash joizki, Sohibqiron xudo izmidan chiqmaydigan bandalardan edi, hech qachon birinchi bo'lib urush boshlamasdi, savashishlarni yoqtirmasdi. Uning yurishlari barchasi zaruratdan kelib chiqardi. Eng avvalo, u urushning oldini olish chorasini izlardi. Ayrim hollarda, qaysidir mamlakatda zulm ortib izdan chiqib ketgan bolsa, u joyning ulug'lari Sohibqiron Amir Temurga ko'mak so'rab murojaat qilishardi. Masalan Eron, Iroq va h.k. Amir Temur o'z "Tuzuklar"ida davlat ishlarining to'qqiz ulushini kengash(diplomatiya)ga ajratgani, bir ulushini qilichga qoldirirganini yozgan. U umr bo'yi bunga rioya qildi. Muxolif mamlakatda takorortakror elchilar yuborar, quda-andachilikni yo'lga qo'yishga tirishar, qarindoshchilikni rivojlantirish yo'llarini izlardi. Buning yorqin misoli Xorazmning go'zal malikasi Xonzoda xonimning Turon saltanti valiahdi amirzoda Jahongir Mirzoga uzatilishi edi.

Amir Temurning "uch yillik"(1386 - 1388), "Besh yillik"(1392 - 1396), "yetti yillik"(1399-1404) yurishlari tarixdan ma'lum. Bu yurishlar zamirida Buyuk Ipak yo'lga egalik qilish uchun kurashlar ham yotadi. Savdo yo'llari davlatga katta

daromad keltirishdan tashqari, xalqaro siyosiy maydonda mavqe, obro'-martabani

yuksak darajada ko'tarardi. Amir Temur yurishlari, urushlar, albatta, o'z soratlarini qoldirdi, lekin ularni jahon tarixida ijobiy tomonlari borligi ham haqiqat.

Sohibqironning yurishlari Xitoyda Min sulolasi davlat boshiga kelganda mo'g'ullarning Xitoyga xavfini bartaraf etdi... Oltin O'rda hoqoni To'xtamishxon

bilan 1391, 1395 yillarda olib borilgan ulkan janglar Rassiyani mo'g'illar zulmidan

xalos qildi, rus xalqiga markazlashgan davlat tuzish imkoniyatini yaratdi. Amir

Temurning Usmonlilar imperiyasi ustidan qozongan g'alabasi Yevropani Usmonlilar mustamlakasidan qutqarib qoldi, uni Yevropa xaloskoriga, Vizantiya

imperiyasi umriga yarim asr umr qo'shdi. Fransuz tarixchisi Rene Grusse XX asr

boshlarida: "Amir Temurning Boyazid ustidan g'alabasi xristian olamini asrab qoldi", deb yozgan edi.

Amir Temur diplomatiyasi

Amir Temur uzoqni ko'ra oladigan mohir diplomat sifatida tarixda chuqur iz

qoldirdi. O'sha yillarda dunyoning chekkasi hisoblangan Ispaniya mamlakati (u

paytda Amerika kashf etilishiga hali yuz yillar bor edi) qiroli Enriko III, Fransiya

qiroli Karl VI, Angliya qiroli Genrix VI saroylariga aloqalar bog'lash uchun elchilar yo'lladi, maktublar yozdi, maktublar oldi. O'z navbatida Ispaniya, Fransiya, Ingliz, Xitoy va boshqa xorijiy mamlakatlar elchilari uning saroyiga tez-tez tashrif buyurib turishar edi. U ulkan davlat arbobi sifatida Yevropa va Osiyo o'rtasida o'zaro aloqalarni mustahkamlashga xizmat qiladigan yagona makon yaratish choralarini qidirdi. Bunda o'zaro savdo-iqtisodiy munosabatlar o'rnatilishiga katta e'tibor berdi. Jahonning nufuzli davlatlari bilan yaxshi aloqalarni yo'lga qo'ydi. Bu ma'noda bir tarafdin – Xitoy, Hinduston, ikkinchi tarafdin – Fransiya, Angliya, shuningdek, usmonlilar imperiyasi, Ispaniya, Misr, Italiya va boshqa davlatlarni aytib o'tish mumkin. Sohibqiron faoliyatining jahonshumulligi ham shundan namoyondir.

Kuch – adolatda

Sharqda "Odil podsho" tushunchasi qadim-qadimdan mavjud va xalq ham ana

shunday podshoni hamisha orzu qilib kelgan. Sohibqiron Amir Temur ana shunday

podsho bo'lishga intildi. "Kuch – adolatda" so'zlari Amir Temur uzugiga o'yib

yozilgan edi va davlat muhrida ham aks etgan edi. "Mamlakat zulmga chidashi

mumkin, ammo adolatsizlikka chiday olmaydi”, deb yozgandi Amir Temur oz

“Tuzuklar”ida. Bu saltanat shiori. Sohibqiron bunga qattiq amal qilardi. Adolatling

kuchi shunchalar yuksak ediki, agar mamlakatda biror odam bir tovoq oltin yo

kumushni boshiga qo’yib, mag’ribdan mashriqgacha borsa, hech kim unga qo’l

jo’zmas, oltin yo kumushdan bittasi ham kamaymasdi. U har qadamda, xoh o’zining farzandlari bo’lsin, xoh boshqa fuqaro – barchaga birday adolat ko’zi bilan qarardi. Safarlardan qaytib kelganda, shaxsan o’zi bozorni tekshirar, agar qassobu baqqol, novvoylar va hokazolar foyda topaman, deb narx-navoni oshirib yuborgan bo’lsalar, adolat rusumini buzulganini ko’rsa, el oldida ayovsiz o’sha gunohkorning jazosini berardi. Yolg’on gapni yomon ko’rardi. Adolat tamoillarini buzgani uchun, o’g’li amirzoda Mironshoh, nabiralari amirzoda Pir Muhammad, Sulton Husayn Mirzolar jazolanganlari tarix kitoblaridan ma’lum. Muarrix Nizomiddin Shomiy

“Zafarnoma”da Amir Temurning 1366 yilda, hali davlat taxtiga chiqmasdan to’rt yil avval aytgan shunday so’zlarini keltiradi: “Qaysi bir podshoh o’z ishini g’addorlik va bevafoqlik ostida qursa, kishilarga ozor berish va halok qilishga oshiqsa, uning davlati chayqalib, qarorsizlikka yuz tutadi... Biz bu saltanatimizni odamlarga e’tibor berish va ularni himoya qilish asosiga qurayotganimiz sababli ularni yupantirib. Xotirjam qilamiz...” Odamlarga, demak xalqqa e’tibor berish va himoya qilish –Sohibqiron adolatning bosh o’zagini tashkil qilar edi. Hamma joyga amal bo’lgan “Kuch – Adolatda” shiori butun To’ron davlati hududida axloqiy va ma’naviy mezonga aylandi.

Amir Temur – bunyodkor

Amir Temur qurish, yaratish mentaliteti bo’lgan xalqning farzandi, tabiatan

bunyodkor bo’lib tug’ilgan, monandi yo’q zot edi. “... Amr etdimki, - yozadi Amir

Temur “Tuzuklar”da, - katta- kichik har bir shahar, har bir qishloqda masjid,

madrasa va xonaqohlar bino qilsunlar, faqiru miskinlarga langarxona (musofirxona)

solsunlar, kasallar uchun shifoxona qurdirsunlar va ularga ishlash uchun tabiblar

tayinlansunlar. Har bir shaharda dorul-amorat(hukmdor saroyi) va dorul adolat(adolat saroyi) qursunlar...” Bunyodkorlik Sohibqiron davrida davlat siyosati

darajasiga kotarilgan edi, deyish mumkun. Amir Temur faqat o’z mamlakatidagina

emas, boshqa yurtlarda ham bunyodkorlik ishlarini amalga oshirgani buning

dalilidir. Dastavval saltanatning poytaxti qilib belgilangan Samarqandni dunyoning

eng obod shahriga aylantirdi, ulug’vorligini ko’rsatish uchun, atrofida Damashq,

Misir, Sheroz, Sultoniya kabi mashhur shaharlari nomlari bilan atalgan, bog’-

rog’larga ko’milgan qishloqlar barpo qildirdi. Mamlakatda yo’llar kengaytirildi,

ko'priklar solindi, rabotlar tiklandi, bozorlar orastalandi, binolar qad ko'tardi,

xiyobonlar barpo etildi, bog'lar yashnadi. Bu bog'lar haqida ispan elchisi Rui

Gonsalyes de Klavixo o'z kundaliklarida zavq-shavq bilan qalam tebratgan.

Ularining ichida Gulbog', bog'i Dilkusho, Bog'i chinor, Bog'i nav va boshqa nomi

bor. Samarqandda Ko'ksaroy, Amir Temur Jome masjidi, Bibixonim madrasasi,

masjidi, Qusam ibn Abbos me'moriy majmui, Amir Temur maqbarasi, Shahrisabzda Dorut-tilovat majmui, muhtasham Oqsaroy, Turkiston shahridagi Xoja Ahmad Yassaviy xonaqoh maqbarasi, Nahri Barlos arig'i, Kobul atroflari, Farg'ona vodiysidagi yerlarga, Ozarbayjonda Mug'on cho'llariga suv chiqarilishi,

Shohruhiya, Baylaqon shaharlarining bunyod etilishi, Tabriz, Bag'dod va Gurganj

shaharlarining qayta tiklanishi... Bunday misollarni ko'plab keltirish mumkun.

Sharofiddin Ali Yazdiyning: "Sohibqirion har erdakim, imoratqa qobil yer ko'rsa

erdi, ul yerda albatta bir imorat solur erdi..." degan so'zlari zinhor mubolag'a emas.

Amir Temur – ilm fan homiysi

Amir Temurning ilm-fan homiysi sifatidagi xizmatlari tahsinga sazovordir. Qaysi mamlakatdagi xotirjamlik, tinchlik, dorilamonlik b'lsa, gul ekish, ekin tikish, niholni parvarish etish, uy qurish, ilm o'rganish, kitob yozish, ashula aytish, bog'lar barpo etish imkoni tug'iladi, bir so'z bilan aytganda, insonlar qalbida ma'naviyat chechaklari yaproq yozadi. Va tabiiyki, mamlakatda ilm va fanni rivojlanishi uchun ana shunday xotirjamlik va moddiy ta'minlanganlik bolishi kerak. Amir Temur Turon saltanatida ilm-fanning rivojlanishi, o'nib-o'sishi, kamol topishiga qulay sharoitlar, ulkan imkoniyatlar yaratib berdi. Amir Temur, ko'p mashhur muarrixlar ta'kidlaganlaridek, ilmning qadriga yetadigan, uni rivojlantirishga astoyidil bel bog'lagan, dunyoning eng yetuk olimlari, tarixchilari bilan bimalol suhbatlasha oladigan donishmand hukmdor edi. Ilm-fanga qiziqish Amir Temurning xonadonidan boshlangan desak to'g'riroq bo'ladi. Sohibqiron xonadonida farzandlar(shahzodalar, malikalar)ga ilm-fanning turli sohalaridan ko'p saboqlar berilar, madrasalarda tahsil olishlar davom ettirilardi. Masalan, Mironshoh

Mirzo uchun maxsus Ibn al-Asrning "Al-komil fit-tarix" (Mukammal tarix)kitobi

tarjima qilib borilgan edi. Sohibqiron harakatlari tufayli, uning avlodlari ichida

Muhammad Sulton, Ulug'byek Mirzo, Boysunqur Mirzo, Husayn Boyqaro,

Zahiriddin Muhammad Bobur Ko'chkunchixon, Komron Mirzo, Gulbadan Begim,

Zebunniso kabi shoirlar, olimlar, muarrixlar, xattotlar, homiylar, ma'naviyat ma'rifat jonkuyarlari bor bo'lib, ular ilm-fan, ma'naviyatning qadriga yetaydigan

ajoyib insonlar bo'lib yetishdi. Ularning sa'y-harakatlari bilan madaniyatimiz yuksak darajalarga erishdi. Misol uchun, Ulug'bek Mirzoning astronomiya maktabi aynan Samarqandda yaratildi. Zamonaning ilg'or rasadxonasi barpo etildi. 1018 ta yulduz ta'rifini o'z ichiga olgan "Zichi jaddi ko'ragoni" jadvali jahon faniga ulkan hissa bo'lib qo'shildi. "To'rt ulus tarixi" asari esa xalqimiz tarixini anglab katta ahamiyatga ega. Shibqiron Amir Temur davri tarixini to'liq va ishonarli yoritib bergan Sharofiddin Ali Yazdiyning fundamental "Zafarnoma" (1425) Sohibqiron nabirasi Sheroz hokimi, shoir va xattot Ibrohim Sultonning rahbarligi, fidoiyligi va homiyligi ostida dunyoga keldi. 1519 yilda Ulug'bek Mirzoning Ko'chkunchixon topshirig'i bilan mazkur "Zafarnoma" va Rashiddudining "Jome ut-tavorix" asarlari o'zbek tiliga tarjima qilindi. Qolaversa, jahon adabiyotining buyuk namoyandalaridan hisoblangan Alisher Navoiyning ijodi, Lutfiy va Husayn Boyqarolar shariyati, allomalar Qoziyzo Rumi va Ali Qushchi asarlari, Kamoliddin Behzodning durdona miniatyura rasmlari, Zahiriddin Muhammad Boburning bebaho "Boburnoma" si, gozal she'riyati, ilmiy asarlari, muarrixlar G'iyosiddin Ali, Nizomiddin Shomiy Muiniddin Natanziy, Hafizi abro', Sharafiddin Ali Yazdiy, Mirxond, Xondamirlarning solnomalari – barcha-barchasi Temuriylar davrining mahsulidir.

Amir Temur – buyuk sarkarda

Amir Temur jahonning to'rtta mashhur sarkardalaridan biri, kuragi yerga tegmagan buyuk lashkarboshi, xudo bergan salohiyatini to'la-to'kis namoyon etgan, monandi yo'q buyuk armiya qo'mondoni edi. Janggohlar san'ati, urush yo'llari, lashkar tutish qoidasi, saflar rasm-rusumi haqida Sohibqironning "Temur tuzuklari" nomli nodir kitobida batafsil yoritilgan. Milodiy 1365 yida Sirdaryo bo'yida Chinoz yonida mo'g'illar bilan bo'lgan mashhur "Loy jang"ida Amir Huseyn boshliq Turon cherigi (Amir Temur lashkarboshi edi) mag'lub bo'ldi. Bu 29 yoshli Amir Temurning birinchi va so'nggi mag'lubiyati edi. 1366 yilda Qarshida Temurbek bor yo'g'i 243 kishi

bilan 12 ming kishilik dushmanga qarshi jang qildi va tangrining inoyati-yu, sarkardalik salohiyati bilan muzaffariyat tug'ini baland ko'tardi. 1368 yilda Badaxshonda qo'li baland kelgan dushman Sohibqiron

askarlariining ko'pini qirib tashladi va 130 kishini asir qildi. Yonida bor-yo'g'i 13

navkar bilan qolgan Amir Temur mardlarcha Dobon tog'i tepasiga chiqib yo'lni

to'sdi va ko'p jangu chorasiz qonli urinishlar evaziga o'z askarlarini dushmandan

qutqarib oldi. Keyichalik Amir Temur o'sha jangni eslab: "Ko'p janglar qildim va

ko'p voqealarni boshdan kechirdim-u ammo bu jangdan qattig'ni ko'rmadim..."

degan edi. Sohibqiron dunyoning 27 mamlakatini mussaxir qildi. Taxminan mingdan ortiq jang o'tkazdi, ularda zafar hamisha Sohibqiron tomonda bo'ldi.

Uning dunyoni lol qoldirgan eng mashhur va yiriklari quydagilardir: 1391 yil 18

iyun – Kandırcha daryosi bo'yida (Samara viloyati) Oltin o'rda xoni o'xtamishxon

ustidan qozonilgan g'alaba. Har tomondan 200 ortiq askarlar ishtirok etgan. Bu

g'alaba Turon davlatining mustaqilligini yanada ham mustahkamladi. 1395 yil 15

aprel – Oltin o'rda xoni To'xtamishxonga qarshi ikkinchi jang Temurbek daryosi

bo'yida yuz berdi. Turon tomonidan 250 ming, Oltin or'da tomonidan 450 – 500

ming sipoh qatnashdi. Jang Amir Temurning uzil-kesil g'alabasi bilan qaror topdi.

1402 yil 20 iyul – Anqara yonida Amir Temur va usmonlilar imperatori Yildirim

Boyazid bilan zamonaning eng buyuk jangi bo'lib o'tdi. Amir Temur qo'shini

taxminan 200 ming Yildirim Boyazid askari yuz oltmish mingdan iborat edi.

Savashish Turon sultoni Amir Temurning buyuk g'alabasi bilan yakunlandi.

Sohibqironning pirlari

Amir Temur yoshligidanoq mashhur din ulamolari va shayxlarga e'tiqodi baland bo'lib, buni padari buzurgvori Amir Tarag'aydan o'rgangan edi. Sohibqironning bir necha pirlari bo'lgan, ularni ikki guruhga ajratish mumkin. Birinchi guruhga ruhoniya pirlari, ya'ni Sohibqiron tug'ilgunga qadar yashab o'tishgan tabarruk zotlar – Turkiston mulking shayx-ul mashoyixi Xoja Ahmad Yassaviy, Sulton Burhoniddin Qilich, Shayx Nuriddin Basir(Qutbi chahordahum), Shayx Burhoniddin Sog'arjiy va Shayh Safuddin Yoqub Ardabiylardir. Sohibqironning mashhur zotlar ruhlariga ehtiromlar ko'rgazib, har biriga alohida maqbaralar tiklaganliklari, avlodlarni e'zozlab kelganliklari

o'ziga pir tutganing isboti bol'a oladi. 1397 yil kuz oylarida Amir Temur Toshkent sari ravona bo'di, undan o'tib Yassiga bordi va Xoja Ahmad Yassaviy mozorini ziyorat qildi. "Bu aziz Muhammad Hanifa o'g'lonlaridin turur, alayhi va ala olihi vassalom", - deydi Sohibqiron pir turbatini tavof aylar ekan. "Buyurdikim, - deb yozadi Sharofiddin Ali Yazdiy "Zafarnoma"da, - ul mozorig'a ustiga imorati oliy soldilar va bir ulug' toq (gumbaz) bog'lakilarkim, ko'k bila so'zlashur erdi..." Ikkinchi guruhga Sohibqironning zamondoshlari, Ulug' Amir bevosita e'tiqod etgan va irodlat bergan pirlar – Shayx Shamsiddin Kulol, Shayx Zayniddin Abu Bakr Toybodiy, Mir Sayyid Baraka janoblari hisoblanadilar. Shayx Zayniddin Abu Bakr Toybodiy Amir Temurga "Kuch – adolatda" so'zlari o'yib yozilgan tillo uzuk, Mir Sayid Baraka esa birinchi uchrashuvdayoq saltanat timsoli nog'ora va bayroq tuhfa qilgan edilar. O'zining ruhiy madadi, ko'magi bilan hamisha Sohibqironga kamarbasta bo'lgan Mir Sayid Baraka to so'nggi nafasgacha Sohibqiron Amir Temur bilan birga umrguzaronlik qildi. Ushbu pirlar haqida tarixiy manbalarda ("Tyemur tuzuklari, Nizomiddin Shomiy. "Zafarnoma", Sharofiddin Ali Yazdiy. "Zafarnoma" Ibn Arabshoh. "Amir Temur tarixi", Fasihiy Havofiy. "Mujmali Fasihiy", Hafizi Abro'. "Zubdat uttavorix" va hokazo) ma'lumotlar keltirilgan.

Amir Temur farzandlari

Alloh taolo Sohibqironga ko'p farzandlar ato etildi. El koriga yaraydigan bo'lib voyaga yetganlari oltita – to'rt o'g'il, ikki qiz.

To'ng'ich o'g'il – 1356 yilda Turmish oqa degan xotinidan tug'ilgan Mirzo

Jahongir, valiahd edi, 1376 yilda avji gulkirab turgan yigirma yoshida betoblikdan dunyodan ko'z yumdi. Undan ikki o'g'il – Muhammad Sulton bilan Pirmuhammad jahongirlar qoldi. Qabri Shahrisabzda.

Ikkinchi o'g'li - 1356 yilda To'lun oqa ma'shuqasi (kanizagi)dan tug'ilgan

Umarshayx Mirzo. 1394 yilda halok bo'lgan o'ttiz sakkiz yil umr ko'rgan ekan. Olti o'g'il qolgan: Pir Muhammad Mirzo, Mirzo, Iskandar Mirzo, Ahmad Mirzo, Sayid Ahmad Mirzo, Boyqaro Mirzo.
Qabri Shahrisabzda.

Uchinchi o'g'il – 1366 yilda Mengli bika oqa degan ma'shuqasidan tug'ilgan

Mironshoh Mirzo. 1408 yilda halok bo'lgan. Qirq yil Umr ko'rgan: Abu Bakr Mirzo, Umar Mirzo, Xalil Sulton Mirzo, Sulton Muhammad Mirzo, Iyjal Mirzo, Suyurg'atmish Mirzo. Qabri Samarqandda, Amir Temur maqbarasida.

To'rtinchi o'g'il – 2377 yilda Tag'oy Turkon oqa d'egan ma'shuqasidan tug'ilgan.

Shohruh Mirzo. 1447 yilda vafot etgan. Yetti o'g'il qolgan: Ulug'bek Mirzo, Iborhim Sulton Mirzo, Boysunqur Mirzo, Suyurg'atmish Mirzo, Muhammad Jo'ki Mirzo, Jon o'g'lon, Muhammad Yoriy Mirzo. Ulug'bek Mirzodan boshqa barcha o'g'illar otasidan avval dunyodan o'tgan. Qabri Samarqandda, Amir Temur maqbarasida.

Birinchi qizi – Oqa Begim xonim 1359 yilda Turmush oqa degan xotinidan tug'ilgan. Muhammadbek ibn Musoga uzatilganlar, bu nikohdan Sulton Husayn Mirzo tug'ilgan. 1382 yilda yigirma uch yoshida betob bo'lib olamdan ko'z yumgan. Qabri Shahrisabzda.

Ikkinchi qizi – Sulton Baxt Begim 1362 yilda Uljoy Turkon oqa degan xotinidan tug'ilgan. Amir Muhammad Mirakka uzatadilar, lekin kuyov Sohibqironga qarshi tig' ko'tarib chiqadi va jangga halok bo'ladi. Ikkinchi Sohibqiron jiyani Amir Sulaymonshohga turmush chiqadi. 1430 yilda favot etgan.

Sohibqiron harami

Amir Temurning birinchi xotini Amir Joku barlos qizi Turmush oqa, ikkinchi xotini Amir Husaynning Uljoy Turkon oqaedi. 1370 yilda Amir Temur davlat boshiga kelgach, Amir Husayn haramidan bo'lgan chingiziy Qozon Sultonxon qizi Saroymulxonimga uylandi. Va Ko'ragon kiyov bo'ldi. Tarixchilar bergan ma'lumotga qaraganda, Sohibqironning yana Dilshod oqa, Tuman oqa, Cho'lpon Mulk oqa, To'kal xonim degan xotinlari bo'lgan. Tarixchilar Xondamirning "Nasabnoma"si, noma'lum muallifning "Muizz al-ansab" (XV asr) asari va Turg'un Fayziyevning "Temuriylar shajarasi"da Amir Temurning harami va avlodlari haqida batafsil ma'lumot berilgan.

Amir Temur sajiyasi, siyratiga chizgilar

Sohibqiron Amir Temurni o'z ko'zi bilan ko'rgan arab tarixchisi ibn Arabshoh yozadi: "Amir Temur... tengi yo'q fye'l-atvorli, teran mulohazli, uning tafakkur dengizining qa'ri yo'q. Amir Temur baland qadli, uzun bo'yli, tik qomatli, qadimiy pahlavonlar avlodidan bo'lib, keng peshonali, katta boshli, g'oyatda kuchli va salobatli, bo'la, rangi oqu qizil yuzli, dog'siz, qo'l-oyoqlari baquvvat, yelkalari keng, barmoqlari yo'g'on, poychalari semiz, sersoqol, o'ng oyoq-qo'li cho'loq va shol , ikki ko'zi bamisoli ikki sham dek bo'lsa-da, shodligi bilinmas, ovozi yog'on edi; u o'limdan qo'rqmas, yoshi yetmishga yetgan bo'lsa-da, iztirobsiz, vazmin. Badani to'la va pishiq, xuddi zich(qalin) tosh misoli qattiq edi. U hazil-mazax, yolg'onni yoqtirmas, o'yin-kulgiyu ko'ngilxushlikka maylsiz, garchi so'zda o'ziga ozor yetaydigan biron narsa bo'lsa hamki, sadoqat unga yoqar edi; u bo'lib o'tgan ishga aziyat chekmas va o'ziga hosil bo'lgan yutuqdan shodlanmas edi. U bexato(nishonga urguvchi) fikrli, ajoyib farosatli, mislsiz darajada baxtli, ulug'vorligi o'ziga muvofiq, qat'iy azm bilan so'zlovchi, boshiga kulfat tushganda ham haqgo'y kishi edi..."

Amir Temur sayidu shariflarni hurmat qilar, ulamoyu fozillarga yuksak izzat ko'rsatar, qadriga yetar, qo'lidan bir ish keladigan jamiki usta-hunarmandlardan, kasb egalaridan myhehrini darig tutmasdi. Tarixchilarning guvohlik berishlaricha, dunyoning eng yetuk olimlari, tarixchilari uning so'hbatdoshlari bo'lishgan, tarix haqidagi kitoblarni o'qishni va u haqidagi hikoyalarni tinglashni nihoyatda xush ko'rar edi. Saltanat yumushlaridan xalos bo'lgach, har oqshom ulamo fozillarni huzuriga chorlab, fan va dinning nozik jihatlardan suhbatlar qurar. Bahslar uyushtirar, teran savollar berib olimlarni o'ylantirib qo'yardi. Chuqur bilimiyu zukkoligi, turfa davlatlar va ulamolarning podshohlari tarixini yaxshi bilish bilan Ibn Xaldunday ulkan olimni hayratga solganini aytadilar. Ahdida qat'iy turadigan,

ishonuvchan, kechirimli, hayotga jo'shqin mehr qo'ygan, zavq-shavqqa tashna,
hamma narsadan xabardor, g'oyat qattiqqo'l, hech narsa raxna sololmaydigan kuchli
irodaga ega Sohibqiron shikor qilishni, shatranj o'yiniga avvalo bo'lajak janglar
mashqi sifatida qarardi.

Donishmand ota, suyukli yor, ahli ayoliga mehribon, me'yorini bilgan, nafsini
jilovlay olish qudiratiga ega bo'lgan Sohibqiron o'z vaqtini ayshu ishrat bilan
o'tkazishiga himmati qo'ymas, bir ishni boshlasa, oxiriga yetkazmaguncha tinchimas edi.

Amir Temur yigirma uch yoshlarda qamoqqa tushib qolganida, qutilib
ketishdan umidini uzib, dunyodan ko'ngli sovidi. Ittfoqo, shu palla darchadan
tashqariga chiqmoqchi bo'lib devorda o'rmalab ketayotgan chumoliga k'zi tushdi va
kuzata boshladi. Chumoli darchaga yetay deganda pasga yumalab tushib ketdi. U
hech narsa bo'lmaganday yana yuqoriga intildi. Bu hol ko'p takrorlandi, ammo
chumoli o'rmayverdi, oxiri darchadan tashqariga chiqib ketishga erishdi!

Temurbek o'z o'ziga dedi: "Yo rab! Men shu chumolichalik ham o'lolmaymanmu!..." Bu narsa unga
qattiq ta'sir qildiyu g'ayrat o'tini alangalantirdi. U tadbir ishlatib qamoqdan qutilib ketdi. Bu voqea
umrbot uning esidan chiqmadi.

Amir Temurning vafot etishi

Sohibqiron Amir Temur Xitoy safariga borayotib 1405 yil 11 – fevral kuni O'tror
shahriga yetganda qattiq og'rib qoldi va isitmasi ko'tarila boshladi. Kasallik kundan
kun kuchayardi, ammo Sohibqironning es hushi aqli joyida edi. Sohibqiron o'zining
barcha gunohlari uchun tavba qildi. U haram ahlini va ulug' beklarni huzuriga
chorlab, vasiyatga og'iz ochdi: "... Hazrat haqdin umidim borki, agarchi gunohim
ko'pturur, ammo bu jihatdin menga rahmat qilg'aykim, zolimlarning eliklarim
mazlumlardin qisqa qilibdurmen. Va qo'ymadimkim, mening davrimda qaviydan
(zo'ravondan) zaif kuch egay. Emdimkim, Pir Muhammad Jahongirkim, valiahd

qilibmen va o'rnimga qoyimmaqom etibmenkim, Samarqand viloyati aniki
bo'lg'ay... anga mute bo'lub, ittifoq bila aning ishiga mashg'ul bo'lg'aysiz, to olam
buzulmag'ay va musulmonlarga tashvish va zahmat bo'lmag'ay...

Sohibqiron Amir Temur Ko'ragon 1405 yil 18 – fevral chorshanba kuni
sha'bon oyining o'n yettisida, namozshom va xufton orasida jon omonatini o'z
egasiga topshirdi...

Amir Temur Samarqanda Amir Temur Maqbarasiga dafn etilgan.

**Buyuk sohibqiron Amir Temur tavalludiga
bag'ishlangan hayoti haqida savol-javob kechasi
o'tkazish mumkin**

1-Savol: Buyuk sohibqiron Amir Temurqachon va qaerda tugilgan?

Javob: Amir Temur, Temurbek, to'liq aytsak, Amir Temur ibn Amir Tarag'ay milodiy 1336 yil 9
aprel kuni Kesh (hozirgi Shahrisabz) yaqinidagi xushmanzara ko'hna Xo'ja Ilg'or qishlog'ida
tug'iladi.

2-Savol: Amir Temurning otasi kim b'ulgan?

Javob: Amir Temurning otasi Otasi – Amir Tarag'ay, Tarag'aybek (tug'ulgan yili noma'lum - 1360)
barlos qabilasining nufuzli oqsoqoli edi.

3-Savol: Amir Temurning onasi kim b'ulgan?

Javob: Onasi – Tegin Xotun, Takina begim, Takina Mohbegim (taxm. 1318,
Buxoro – 1353, Shahrisabz) Buxoro ulamolari peshvosi Mavlono sadr asharia, ya'ni
shariat qonunlarini sharhlovchi alloma Ubaydulloh al-Buxoriyning qizidir.

4-Savol: Amir Temurning bolaligi haqida qisqacha ma'lumot bering.

Javob: Bolaligidanoq tabiatan og'ir-bosiq, zehni o'tkir, shoshilmay fikrlaydigan
Temurbek dastavval maktabda saboq oldi, savodini chiqardi, ustozlar nazoratida
kamon dastasini ushlash, o'q uzish, nayza tutish, otlarni saralay olish, shikorlar
uyushtirish, chavandozlik va qilichbozlik qilish sirlarini yaxshilab o'rgandi.

Sharafiddin Ali Yazdiyning yozishicha Temurbek o'n ikki yoshida tengqurlari bilan "poshsho-vazir" o'ynashar ekan. Temurbyek podsho bo'lar, qolganlarning har biriga bir "mansab" berilar qamishdan yasalgan "gunohkor" odamni jazolab, "yurt" boshqarar ekanlar. O'n ikki yoshligidayoq yurt boshqarish havosini olishga intilish kuchli bo'lgan, niyatni katta qilgan. Kichikligidanoq Qur'oni karimni yod olganligini aytishadi, Qur'on o'qishda uning ovozi qorilarniki kabi salobatli va yoqimli bo'lgan.

5-Savol: "Sohibqiron" so'zining ma'nosi bilasizmi?

Javob: Sohibqiron so'zining arabcha saodatli, zafarli, g'olib ma'nolari bor. Ilmi nujum(astrologiya)da va afsonalarda Zuhra (Veneyera) – do'stlik va mehru muhabbat tug'yonlarini in'om aylaguvchi, Mushtariy(Yupityer) – omadu iqbol, muzaffariyat shodiyonalar sayyorasi deb ta'riflanadi. Shu ikki sayyoraning bir burjda uchrashgan vaqti saodatli lahzalardur, uni qiron deyдилar, shunday vaqtda tug'ilgan bola o'sha qiron sohibi hisoblanadi. Bunday bolaning baxtli, ulug' martabalar egasi bo'lishi oldindan bashorat etiladi. Sharq mamlakatlarida falak iqtidor hukmdorlarga beriladigan sharaflı unvon. Amir Temur ham shu unvonga musharraf bo'lgan.

6-Savol: Amir Temurning dunyoni lol qoldirilgan eng mashhur va yirik janglari to'g'risida ma'lumot bering.

Javob: Sohibqiron dunyoning 27 mamlakatini mussaxir qildi. Taxminan mingdan ortiq jang o'tkazdi, ularda zafar hamisha Sohibqiron tomonda bo'ldi.

Uning dunyoni lol qoldirgan eng mashhur va yiriklari quydagilardir:

1391 yil 18 iyun – Kandircha daryosi bo'yida (Samara viloyati) Oltin o'rda xoni

To'xtamishxon ustidan qozonilgan g'alaba. Har tomondan 200 ortiq askarlar

ishtirok etgan. Bu g'alaba Turon davlatining mustaqilligini yanada ham

mustahkamladi. 1395 yil 15 aprel – Oltin o'rda xoni To'xtamishxonga qarshi

ikkinchi jang Temurbek daryosi bo'yida yuz berdi. Turon tomonidan 250 ming,

Oltin or'da tomonidan 450 – 500 ming sipoh qatnashdi. Jang Amir Temurning uzil-kesil g'alabasi bilan qaror topdi. 1402 yil 20 iyul – Anqara yonida Amir Temur va

usmonlilar imperatori Yildirim Boyazid bilan zamonaning eng buyuk jangi bo'lib

o'tdi. Amir Temur qo'shini taxminan 200 ming Yildirim Boyazid askari yuz oltmish

mingdan iborat edi. Savashish Turon sultoni Amir Temurning buyuk g'alabasi bilan

yakunlandi.

7-Savol: Temurning farzandlari haqida ma'lumot bering.

Javob:Alloh taolo Sohibqironga ko'p farzandlar ato etildi. El koriga

yaraydiganbo'lib voyaga yetganlari oltita – to'rt o'g'il, ikki qiz.

To'ng'ich o'g'il – 1356 yilda Turmish oqa degan xotinidan tug'ilganJahongir

Mirzo, valiahd edi, 1376 yilda avji gulkirab turgan yigirma yoshida betoblikdan

dunyodan ko'z yumdi. Undan ikki o'g'il – Muhammad Sulton bilan Pirmuhammad jahongirlar qoldi. Qabri Shahrisabzda.

Ikkinchi o'g'li - 1356 yilda To'lun oqa ma'shuqasi (kanizagi)dan tug'ilgan

Umarshayx Mirzo. 1394 yilda halok bo'lgan o'ttiz sakkiz yil umr ko'rgan ekan.

Olti o'g'il qolgan: Pir Muhammad Mirzo, Mirzo, Iskandar Mirzo, Ahmad Mirzo, Sayid Ahmad Mirzo, Boyqaro Mirzo.Qabri Shahrisabzda.

Uchinchi o'g'il – 1366 yilda Mengli bika oqa degan ma'shuqasidan tug'ilgan

Mironshoh Mirzo. 1408 yilda halok bo'lgan. Qirq yil Umr ko'rgan: Abu Bakr

Mirzo, Umar Mirzo, Xalil Sulton Mirzo, Sulton Muhammad Mirzo, Iyjal Mirzo,

Suyurg'atmish Mirzo.Qabri Samarqandda, Amir Temur maqbarasida.

To'rtinchi o'g'il – 2377 yilda Tag'oy Turkon oqa d'egan ma'shuqasidan tug'ilgan. Shohruh Mirzo. 1447 yilda vafot etgan. Yetti o'g'il qolgan: Ulug'bek Mirzo, Iborhim Sulton Mirzo, Boysunqur Mirzo, Suyurg'atmish Mirzo, Muhammad Jo'ki Mirzo, Jon o'g'lon, Muhammad Yoriy Mirzo. Ulug'bek Mirzodan boshqa barcha o'g'illar otasidan avval dunyodan o'tgan. qabri Samarqandda, Amir Temur

maqbarasida.

Birinchi qizi– Oqa Begim xonim 1359 yilda Turmush oqa degan xotinidan

tug'ilgan. Muhammadbek ibn Musoga uzatilganlar, bu nikohdan Sulton Husayn

Mirzo tug'ilgan. 1382 yilda yigirma uch yoshida betob bo'lib olamdan ko'z yumgan. qabri Shahrisabzda.

Ikkinchi qizi–Sulton Baxt Begim 1362 yilda Uljoy Turkon oqa degan xotinidan tug'ilgan. Amir Muhammad Mirakka uzatadilar, lekin kuyov Sohibqironga qarshi tig' ko'tarib chiqadi va jangga halok bo'ladi. Ikkinchi Sohibqiron jiyani Amir Sulaymonshohga turmush chiqadi. 1430 yilda favot etgan.

8-Savol: Sohibqiron harami haqida ma'lumot bering.

Javob: Amir Temurning birinchi xotini Amir Joku barlos qizi Turmush oqa, ikkinchi xotini Amir Husaynning Uljoy Turkon oqa edi. 1370 yilda Amir Temur davlat boshiga kelgach, Amir Husayn haramidan bo'lgan chingiziy Qozon Sultonxon qizi Saroyulkxonimga uylandi. Va Ko'ragon kiyov bo'ldi. Tarixchilar bergan

ma'lumotga qaraganda, Sohibqironning yana Dilshod oqa, Tuman oqa, Cho'lpon Mulk oqa, To'kal xonim degan xotinlari bo'lgan.

9-Savol: Amir Temur Mustaqil Turon davlatiga nechanchi yil asossolidi?

Javob: Amir Temur 1370 yili 9-aprelda davlat boshiga keladi. O'ttiz besh yil(1370 - 1405) hukm surgan Sohibqiron Amir Temur Markaziy Osiyo hududlarini yagona markazlashgan davlatga birlashtirdi, Hind va Gangadan to orol dengizigacha, Tyan-shandan to Bosforgacha ulkan imperiya barpo etdi. Amir Temur, eng avvalo, mustaqil ulkan Turon davlatini tuzgan vatanparvar, buyuk davlat arbobidir, Vatanimizni mo'g'ulbosqinchilaridanozod etgan xalq qahramonidir.

10-Savol: Amir Temur qachon vafot etgan?

Javob: Sohibqiron Amir Temur Xitoy safariga borayotib 1405 yil 11 – fevral kuni O'tror shahriga yetganda qattiq og'rib qoldi va isitmasi ko'tarila boshladi. Kasallik kundan kun kuchayardi, ammo Sohibqironning es hushi aqli joyida edi. Sohibqiron o'zining barcha gunohlari uchun tavba qildi. U haram ahlini va ulug' beklarni huzuriga chorlab, vasiyatga og'iz ochdi: "... Hazrat haqdin umidim borki, agarchi gunohim ko'pturur, ammo bu jihatdin menga rahmat qilg'aykim, zolimlarning eliklarim mazlumlardan qisqa qilibdurmen. Va qo'ymadimkim, mening davrimda qaviydan (zo'ravondan) zaif kuch egay. Emdimkim, Pir Muhammad Jahongirkim,

valiahd qilibmen va o'rnimga qoyimmaqom etibmenkim, Samarqand viloyati aniki
bo'lg'ay... anga mute bo'lub, ittifoq bila aning ishiga mashg'ul bo'lg'aysiz, to olam
buzulmag'ay va musulmonlarga tashvish va zahmat bo'lmag'ay...

Sohibqiron Amir Temur Ko'ragon 1405 yil 18 – fevral chorshanba kuni
sha'bon oyining o'n yettisida, namozshom va xufton orasida jon omonatini o'z
egasiga topshirdi... Amir Temur Samarqanda Amir Temur Maqbarasiga dafn
etilgan.

Foydalangan adabiyotlar :

1. Брион, Марсел, Менким, соҳибқирон-жаҳонгир Темур-Тошкент: Янги аср авлоди. – 2016. – 576 б.
2. Нурали Қобул Қалб қасрининг султони Амир Темур.-Тошкент: Sano- standart нашриёти. – 2018. – 424 б.
3. Амир Темур Европа элчилари нигоҳида Таржимон Б. Эрматов-Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги нашриёт. – 2007. – 208 б.
4. Амир Темур Amir Temur tuzuklari. – Toshkent: Yangi nashr . – 2018. – 128 b.
5. Ibn Arabshoh Amir Temur tarixi. 1-2 qismlar. – Toshkent: Fan nashriyoti . – 2019 . – 512 b.
6. Каримов, И Амир Темур ҳақида сўз. Тошкент: Ўзбекистон. – 1996. – 125 б.
7. Темур тузуклари Тошкент:Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. – 1991 йил. – 412 б.
8. Низомиддин Шомий Зафарнома. Форсчадан Юнусхон Ҳакимжонов таржимаси . – Ўзбекистон. – 1996. – 98 б.
9. Шарофиддин Али Яздий Зафарнома Тошкент: Шарқ. – 1997. – 158 б.
10. Ибн Арабшоҳ Амир Темур тарихи. Тошкент: Меҳнат. – 1992. – 121 б.
11. Турғун Файзиев Темурийлар шажараси. Тошкент;1995. – 85 б
12. Амир Темур ва Улуғбек замондошлари хотирасида Тошкент:Ўқитувчи . – 1996. – 154 б.
13. Уватов, У.Соҳибқирон араб муаррихлари нигоҳида.Тошкент : Шарқ нашриёти. – 1997. – 230 б.
14. Аҳмедов, Б. Амир Темур. Тошкент: Камалак нашриёти. – 1992. – 124 б.
15. Иванин, Б. Икки буюк саркарда Тошкент : Фан. – 1994. – 254 б .
16. Бўриев, Б. Темурийлар даври ёзма манбаларида Тўплам Тошкент : Абдулла Қодирий номли нашриёт. – 1997. – 212 б.
17. Рахимов, Ж Туроннинг шерюрак баҳодири. Тошкент:Ўқитувчи. – 1999 . – 125 б.

18. Mo'minov I. Amir Temurning O'rta Osiyo tarixida tutgan o'rni va roli. – Toshkent : Fan. – 1993.-57 b.

19. Temur tuzuklari Forschadan Alixon Sog'unliy va Habibullo Karomatov tarlimasi – Toshkent : 1996. – 24b.

Axborot-bibliografiya xizmati: Z. Rajabova